

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผลของการวิจัย

ในปัจจุบันนี้มนุษย์ได้สร้างสิ่งของเครื่องใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการกิน การอยู่ การหลับนอน โดยจากการนำเอาวัสดุที่มีอยู่ในธรรมชาติมาดัดแปลงใช้ หรือว่าปลูกเองแล้วเอามาทำเป็นกิจกรรมเบื้องต้นของมนุษย์ และยังคงอยู่ควบคู่กับมนุษย์และก็มีเปลี่ยนแปลงไปตามวิถีการดำเนินชีวิตไม่ว่าจะเป็นงานจักสาน งานทอต่าง ๆ หรืองานปั้นสิ่งเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงงานหัตถกรรมฝีมือซึ่งชาวบ้านได้ใช้ฝีมือของตนเองทำและสะท้อนให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนนั้น ๆ งานฝีมือของชาวบ้านตามชนบทที่ห่างไกล ยังไม่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ผู้คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะรู้จักคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ในการทำสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน โดยใช้วัสดุที่หาได้มาประดิษฐ์ทำขึ้นเอง โดยเป็นสิ่งที่อยู่ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อความสะดวกในประโยชน์ใช้สอย

หมู่บ้านวังไผ่ ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ในตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งหมู่บ้านนี้ก็เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่ประดิษฐ์งานหัตถกรรมฝีมือ ซึ่งชาวบ้านก็นิยมทำกันมาก คือการทำโต๊ะอาหารจากผักตบชวา สภาพภูมิประเทศของหมู่บ้านก็มีทำเลดีพอสมควร มีหนองน้ำเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการปลูกผักตบชวาและปลูกพืชอื่น ๆ ได้อีก ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้ใช้เวลาที่ว่างจากงานอาชีพหลัก คือ ทำนา ทำไร่ หันมาทำอาชีพเสริมอีกอย่างหนึ่งคือ การออกแบบชุดโต๊ะอาหารจากผักตบชวาซึ่งทำขึ้นโดยใช้อุปกรณ์ที่มีอยู่มาดัดแปลงทำขึ้นและไม่ยุ่งยากในการทำ เพื่อประโยชน์ใช้สอย นอกจากนี้ในบางเวลาชาวบ้านมีเวลาว่างมากพอที่จะคิดดัดแปลงออกมาในสวดคล้าย รูปลักษณะที่ละเอียดอ่อนมีความประณีตงดงามสามารถนำไปขายทำรายได้ให้ชาวบ้านหลายคนเลยทีเดียว ชาวบ้านในหมู่บ้านนี้จะช่วยกันทำหลายคน บางคนก็มีการออกแบบสวดคล้ายต่าง ๆ มากจนต้องขายได้มาก ถ้าคาทำสวยก็ได้ราคาดี ซึ่งก็นับว่าเป็นรายได้เสริมอีกอย่างหนึ่งที่ชาวบ้านทำขึ้น

การประดิษฐ์งานหัตถกรรมฝีมือของชาวบ้านนั้น จะเกิดขึ้นจากความต้องการของชาวบ้านซึ่งการที่จะทำขึ้นแต่ละครั้งแสดงถึงความต้องการและความจำเป็นที่แตกต่างกัน รูปลักษณะของงานก็จะเป็นไปตามรสนิยมของชาวบ้าน และจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละท้องถิ่น โดยเฉพาะ ท้องถิ่นหรือชุมชนนั้น ๆ ซึ่งแสดงถึงความแตกต่างของแต่ละท้องถิ่น และสภาพการณ์

ความจำเป็น การใช้สอย ตลอดจนการนำมาซึ่งรายได้ของการออกแบบโต๊ะชุดอาหารจาก ผักตบชวาของชาวบ้านวังไผ่แห่งนี้ด้วย

หัตถกรรมพื้นบ้านไทยนับว่าเป็นงานที่สะท้อนถึงความเข้มซ้อย ละเมียดละมุน อ่อนหวานและอ่อนไหวจากจิตใจของคน โดยถ่ายทอดในรูปแบบวัฒนธรรมพื้นบ้านประเภทต่าง ๆ เช่น เครื่องปั้นดินเผา งานแกะสลักไม้ แกะสลักงาช้าง การทำเครื่องเงินและเครื่องถม งานจักสานและงานถักทอ สภาพงานหัตถกรรมพื้นบ้านไทยในอดีตนั้นไม่ว่าจะเป็นงานทอผ้า แกะสลักหรืองานจักสานชาวบ้านถือเป็นงานรองมิใช่งานหลักฤดูกาลผลิตจึงเป็นช่วงเวลาหลังจากเสร็จสิ้นฤดูกาลเกษตรแล้ว ดังที่โบราณกล่าวไว้ว่า เมื่อสิ้นฤดูทอผ้า หญิงทอผ้า ชายตีเหล็ก ที่เป็นเช่นนี้เพราะลักษณะเศรษฐกิจในชนบทเป็นแบบผลิตใช้เอง ในการดำรงชีวิตต้องช่วยตัวเองทุกอย่างจึงผลิตขึ้นมาเพื่อใช้เองในครัวเรือนเท่านั้น โดยผู้หญิงจะทอผ้าไว้ใช้ ฝ่ายชายจะจัดเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น กระบุง บุงก็ ตีมีด ตีดาบหรือจอบเสียมไว้ใช้ไม่มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายจุดมุ่งหมายในการผลิตเพื่อสนองประโยชน์ใช้สอย ส่วนผลพลอยได้คือการจรรโลงใจในทางความงาม (จารุวรรณ ธรรมวัตร, 2525 : 43 – 45)

ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและนิสัยค่านิยมในการเลือกใช้สินค้าของผู้บริโภค ประโยชน์ของการ โฆษณาและประชาสัมพันธ์ทำให้ผู้บริโภคได้ทราบถึงประเภทสินค้าที่เป็นประโยชน์ บางครั้งในการ โฆษณาบางประเภท ก็ไม่อาจจะเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมาย ค่านิยมที่เห็นว่าสินค้าไทยราคาถูก และยังขาดคุณภาพในการผลิตสินค้าเป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงขั้นตอนการผลิต ส่งผลให้ค่านิยมในการเลือกใช้สินค้าแต่ละอย่างแต่ละประเภทในสินค้าไทยเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ พร้อมกันนั้นสินค้าจากต่างประเทศได้เข้ามามีบทบาทกับสังคมไทยมากขึ้น ค่านิยมในการใช้สินค้ามักจะตามสมัย แฟชั่น ดาราตลอดจนสิ่งต่าง ๆ ทำให้สินค้าไทยมีบทบาทน้อยลง ส่วนความนิยมสินค้าจากต่างประเทศก็มีมากขึ้น เมื่อการเลือกซื้อสินค้าไทยมีการเปลี่ยนแปลงไป สินค้าที่ผลิตขึ้นมากมาย แต่ปริมาณการถูกใช้ไม่ค่อยดีนัก ในกรณีแบบนี้จะส่งผลรวมไปถึงสภาพทางเศรษฐกิจในประเทศลดระดับต่ำลง ซึ่งเป็นปัญหาสภาพโดยรวมทางด้านเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันสินค้าไทยได้พัฒนาขึ้นมาก ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพจนเป็นที่รู้จักกันดีภายในประเทศและต่างประเทศ สินค้าไทยบางอย่างเป็นที่รู้จักกันทั่วโลก เช่น ผ้าไหมไทย อัญมณีและอื่น ๆ โดยเฉพาะผ้าไหมไทยพื้นเมืองประจำภาคต่าง ๆ ตัวอย่างผ้าไหมมัดหมี่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการออกแบบลวดลายผ้าที่แปลก สวยงาม จนทำให้ชาติอื่นนำวัสดุอื่นมาเลียนแบบจะเห็นได้ว่าประเทศไทยมีสินค้าที่ดีมีคุณภาพมากมายหลายชนิดที่สนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างเพียงพอ สินค้าไทยจำนวนมากที่เป็นสินค้าส่งออกนำชื่อเสียงและรายได้ให้กับ

ของเฟอร์นิเจอร์หวายและผักตบชวาให้กับสมาชิกในชุมชน ใน พ.ศ. 2545 การผลิตเฟอร์นิเจอร์หวายและผักตบชวาได้เข้าร่วมโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของตำบลลาดพัฒนา ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการในตำบลลาดพัฒนาจำนวน 70 คน เป็นฝ่ายผลิตวัตถุดิบจากผักตบชวา ซึ่งการผลิตวัตถุดิบจากผักตบชวา มี 2 แบบ คือ แบบเกลียว และแบบดักเป็ย ส่วนวัตถุดิบจากหวายทางบริษัทจัดส่งมาให้มี 3 แบบ คือ หวายที่ยังไม่แปรรูป หวายที่เป็นเส้นกลม และหวายที่เป็นเส้นแบน ส่วนกลุ่มที่มีหน้าที่สานขึ้นรูปมี 25 คน การสานขึ้นรูปของเฟอร์นิเจอร์หวายและผักตบชวามีความยากง่ายต่างกัน การสานหวายจะได้ค่าแรงมากกว่าการสานผักตบชวา คือ สานเฟอร์นิเจอร์จากหวายจะได้ค่าแรงประมาณ 120 – 4,000 บาทต่อชิ้น สานเฟอร์นิเจอร์จากผักตบชวาจะได้ค่าแรงประมาณ 150 – 1,200 บาทต่อชิ้น ค่าแรงในการสานขึ้นอยู่กับความยากง่ายของรูปแบบผลิตภัณฑ์ การจัดตั้งกลุ่มผลิตเฟอร์นิเจอร์หวายและผักตบชวา เป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนลาดพัฒนาเป็นอย่างมาก ทางกลุ่มจึงมีความต้องการที่จะออกแบบชุดรับประทานอาหารจากผักตบชวา โดยต้องการนำความรู้ที่ได้ศึกษาเล่าเรียนมานี้ประกอบกับการฝึกประสบการณ์วิชาชีพเพื่อนำความรู้ที่ได้นั้นมาประยุกต์ในการออกแบบชุดรับประทานอาหารจากผักตบชวาของชุมชนลาดพัฒนา จากการเล่าขานมาว่า ที่บ้านวังไผ่ได้มีการทำเฟอร์นิเจอร์จากหวายและผักตบชวาที่มีชื่อเสียงมาช้านานแล้ว กลุ่มจึงต้องการที่จะเข้าไปทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการทำเฟอร์นิเจอร์จากหวายและผักตบชวา ที่บ้านวังไผ่ ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นศูนย์กลางหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และราคาของตัวผลิตภัณฑ์ ให้ผลิตภัณฑ์นั้นดูมีคุณค่าและมีรูปแบบที่แปลกใหม่ยิ่งขึ้นจากรูปแบบผลิตภัณฑ์เดิมที่มีอยู่

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์มา

ดำเนินการ จังหวัดมหาสารคาม มีประชากร จำนวน 919,615 คน เป็นชาย 457,998 คน เป็นหญิง 461,617 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชหลักคือการปลูกข้าว มีรายได้เฉลี่ยต่อคนเท่ากับ 19,702 บาทต่อหัวต่อปี จัดว่าเป็นจังหวัดที่มีรายได้ต่ำเป็นอันดับที่ 72 ใน 76 จังหวัดทั่วประเทศ ซึ่งแสดงถึงความยากจนของประชากรในจังหวัดมหาสารคาม

ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นสมควรทำการศึกษาเรื่องนี้ให้เข้าใจเพื่อทำการได้หาช่องทางในการพัฒนาออกแบบหัตถกรรมผักตบชวาในด้านรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตปัจจุบัน อันจะเป็นการช่วยอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้มีชีวิตยืนยาว เป็นเอกลักษณ์ และศักดิ์ศรีของท้องถิ่นต่อไป นอกจากนี้ยังอาจมีผลดีในด้านเศรษฐกิจและสังคมเป็นแนวทางเพิ่มรายได้แก่ครอบครัวของชาวชนบทอีกส่วนหนึ่งด้วย

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการออกแบบ ใต้อะชุดอาหารจากผักตบชวาบ้านวังไผ่ ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม จะครอบคลุมเกี่ยวกับการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การศึกษาโครงการนี้มีระยะเวลาของการศึกษาระหว่างเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2550 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2551
2. การศึกษาโครงการนี้จะศึกษาเนื้อหาสาระเกี่ยวกับวิธีการออกแบบ ใต้อะชุดอาหารจากผักตบชวา
3. การศึกษาโครงการนี้จะศึกษาเฉพาะกรณีบ้านวังไผ่ ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

การออกแบบ หมายถึง การพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นจากเดิม ให้รูปแบบมีความแปลกใหม่ขึ้น เพื่อการแข่งขันทางการตลาด และกระตุ้นให้นักออกแบบเร่งสร้างสรรค์ความหลากหลายให้เกิดขึ้น ผักตบชวา หมายถึง พืชที่เกิดและขยายตัวอย่างรวดเร็วในแหล่งน้ำ จนกลายเป็นปัญหาสร้างความลำบากใจให้แก่ผู้บริหารบ้านเมืองไม่น้อย เพราะไม่ว่าจะเป็นห้วย หนอง คลอง บึง จะเห็นมีผักตบชวาเต็มไปหมด ในปัจจุบันหาแหล่งน้ำใสที่วางยากเต็มที

ชาวบ้าน หมายถึง ประชากรหมู่บ้านวังไผ่ ตำบลลาดพัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม

หมู่บ้าน หมายถึง หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยลักษณะการปกครองพื้นที่
 ครัวเรือน หมายถึง ครอบครัวตามทะเบียนบ้าน อันประกอบด้วยบิดา มารดา สามี ภรรยา บุตร ธิดาพี่น้อง เป็นต้น อยู่ร่วมกัน